

Kuva 1. Storskärin kiikkuva lohkare Vaasan saaristossa. Kuva: A. Kejonen.

Fig. 1. The rocking boulder at Storskär, Vaasa archipelago, western Finland. Photo: A. Kejonen.

Kaksi uutta kiikkuvaa lohkareta Vaasan saaristosta ja Pohjois-Savosta

AIMO KEJONEN

Kiikkuva lohkare on kalliolla tai toisen lohkareen päällä oleva lohkar, joka on erikoisessa tasapainoasemassa. Ihminen voi suhteelli-

sen pienellä voimankäytöllä kiikuttaa jopa kymmeniä tonneja painavaa lohkareta, joka kiikutuksen loppuessa palaa takaisin entiseen tasapainoasemaansa (Fairbridge 1968). Kan-

san karttuvisa käsi on jälleen tuonut tietooni muutamia uusia lohkareita, joista kuvaan tässä kaksi kentällä tarkistamaani. Aiheesta olen jo aiemmin julkaissut pari artikkelia (Kejonen 2001, 2007). Näyttää kuitenkin siltä, että uusia lohkareita tulee jatkuvasti pikku hiljaa esille, kun tieto, että joku on tällaisista ilmiöistä kiinnostunut, leviää.

Valassaarten Storskärin kiikkuva lohkare

Valassaarten Storskärillä olevalle majakalle vievän polun varressa, hieman majakan eteläpuolella on tässä kuvatuista lohkareista helpommin löydettävä (1332 03 Valsöarna, $x=7035,46$, $y=1503,64$, $z=5$ m). Ihminen kykenee kiikuttamaan kiveä joko työntämällä sitä rytmikkäästi sivulta tai siirtymällä nopeasti kiven päällä sen laidalta toiselle.

Lohkare on keskirakeista graniittia. Sen pituus on noin 4 m, leveys 2 m ja korkeus 1,6 m (kuva 1). Kivi on silokallion päällä. Se kiikkuu kahteen suuntaan suunnilleen 5–10 cm verran. Kivi synnyttää kiikkuessaan matalan, jymisevän äänen, joka ei kuitenkaan ole kovin voimakas.

Kiikkuvan lohkareen vieressä on toinen jokseenkin samankokoinen lohkare, joka ei kuitenkaan kiiku.

Karttulan Kivensilmän kiikkuva lohkare

Kivensilmän lohkare (3242 03 Syvänniemi, $x=6972,57$, $y=3503,19$, $z=106$ m) on nykyään melko vaikeasti löydettävissä ja ainakin kesäaikaan mahdoton valokuvata sitä ympäröivän tiheän ja pusikoituneen taimikon takia. Lohkare on 3,7 m pitkä, 3,3 m leveä ja

2,5 m korkea. Se on graniittigneissiiä. Lohkare lepää pienellä, jäätikön sileäksi hiomalla kalliokynnäällä.

Kiveä voi nykyään kiikuttaa vain muutama sentin verran yhteen suuntaan. Tämä johtuu siitä, että maailmansotien välisenä aikana sattuneen onnettomuuden takia kiveä kiikutaneen henkilön sormet litistyivät, kivi kiilatitiin melkein liikkumattomaksi työntämällä sen alle muutamia pikkukiviä. Kiven kiikuttaminen aiheuttaa heikon kumisevan äänen, joka ei tosin kuulu muutamaa metriä kauemmaksi.

Kiikkuvien lohkareiden synty

Molemmat tässä kuvatut lohkareet ovat tyyppillisiä mannerjäätikön paikalleen kuljettamia siirtolohkareita. Storskärin lohkareta ovat osin voineet liikuttaa myös Pohjanlahden talvijää. Molemmat lohkareet ovat alueilla, jotka aikoinaan ovat olleet Itämeren peitossa, joten myös aallokon aiheuttama hienorakeisen moreeniaineksen kuluminen on osaltaan voinut vaikuttaa lohkareiden alustan paljastumiseen. Storskärin lohkare kohosi merestä vähemmän kuin 1 000 vuotta sitten. Kivensilmän lohkare taas paljastui Itämeren peitosta jo Ancylysjärven aikana reilut 9 000 vuotta sitten.

Suomessa tavatut kiikkuvat lohkareet ovat mannerjäätikön, siitä irronneiden jäävuorien ja/tai meren tai järven jäiden paikalleen kuljettamia siirtolohkareita tai ne ovat syntyneet rapautumisen seurauksena (Kejonen 2001, 2007). Nykyisin tunnetuista, hieman yli 20 kiikkuvasta lohkareesta valtaosa on siirtolohkareita. Vajaa viidennes kiikkuvista lohkareista on rapautumisen tavalla tai toisella tuottamia. Nykyään monet kiikkuvat lohkareet ovat paikallisia nähtävyyksiä. Aiemmin niitä on tuhottu eri tavoin.

Kiitoksia

Kiitän monitoimimies Leif Paulinia Vaasasta ja maanviljelijä-luonnontutkija Markku Tiikkaista Karttulasta hyvistä havainnoista ja toimimisesta oppainani ja avustajinani kiikkuvien kivien inventoinnissa. Ilman heidän apuaan ja asiantuntemustaan olisivat sekä nämä että monet muut mielenkiintoiset paikat jääneet luonnon salaisuuksiksi.

Kirjallisuutta

- Fairbridge, R.W. 1968. Perched block, boulder. 823–824. Teoksessa: Fairbridge, R.W. (toim.) 1968. The Encyclopedia of the Geomorphology. Encyclopedia of Earth Sciences Series, Volume III. Reinhold book corporation. New York, Amsterdam, Lontoo. 1295 s.
- Kejonen, A. 2001. Kiikkuvia lohkkareita eri puolilta Suomea. *Geologi* 53:8, 138–142.
- Kejonen, A. 2007. Lisiä Suomen kiikkuvien lohkkareiden luetteloon (Summary: More rocking boulders in Finland). *Geologi* 59:2, 32–34.

AIMO KEJONEN

Geologian tutkimuskeskus

Itä-Suomen yksikkö

PL 1237, 70211 Kuopio

E-mail: aimo.kejonen@gtk.fi

Summary:

Two new rocking boulders from Vaasa archipelago and northern Savo, Finland

Two new rocking boulders have been described in this paper. Both of them are typical, 3–5 m long, 2–4 m broad and 1.5–3 m high glacial erratics. The total number of the known rocking boulders in Finland is nowadays some over 20. Most of them, about 80 %, are glacial erratics. Weathering has produced some 20 % of them. Many of the rocking boulders are nowadays local sights.

Geologian tutkimuskeskus hakee geotieteiden opiskelijoita

KESÄTÖIHIN

Tarkemmat tehtävänkuvaukset ja hakutiedot: www.gtk.fi/gtk/tyopaikat

Geologian tutkimuskeskus (GTK) on työ- ja elinkeinoministeriön alainen asiantuntija-organisaatio, joka palvelevana geologian osaamiskeskuksena on geologisten luonnonvarojen, niiden tilinpidon ja kestävän käytön eurooppalainen huipputasaaja. Tutkimusohjelmamme luovat uutta teknologiaa, sovelluksia ja innovaatioita yhteiskunnan kestäväälle kehitykselle. Toimintamme on valtakunnallista ja kansainvälisesti aktiivista. GTK:ssa on henkilöstöä n. 700. Katso myös www.gtk.fi